

الإدارة التربوية
وزارة التربية والتعليم
القسم الكبير لامتحانات

دفتر امتحان

تحية للممتحنين وللممتحنات،

يجب قراءة التعليمات في هذه الصفحة والعمل وفقاً لها بدقة. عدم تنفيذ التعليمات قد يؤدي إلى عواقب مختلفة وحتى إلى إلغاء الامتحان. أعد الامتحان لفحص التحصيلات الشخصية، لذلك يجب العمل بشكل ذاتي فقط. أثناء الامتحان، لا يُسمح طلب المساعدة من الغير، ولا يُسمح إعطاء أو الحصول على مواد مكتوبة أو شفوية.

لا يُسمح إدخال مواد مساعدة - كتب، دفاتر، قوائم - إلى غرفة الامتحان، ما عدا "مواد مساعدة يُسمح استعمالها" المفصلة في نموذج الامتحان أو في تعليمات مسبقة من وزارة التربية والتعليم. كما لا يُسمح إدخال هواتف خلوية أو أجهزة إلكترونية أخرى إلى غرفة الامتحان. استعمال مواد مساعدة لا يُسمح استعمالها سوف يؤدي إلى إلغاء الامتحان. بعد الانتهاء من كتابة الامتحان، يجب تسليم الدفتر للمراقب ومغادرة غرفة الامتحان بهدوء.

يجب التقيد بنزاهة الامتحانات!

تعليمات لامتحان

1. يجب التأكد بأن تفاصيلكم الشخصية مطبوعة على ملصقات الممتحن التي حصلتم عليها. لا يُسمح إضافة أو تغيير أية تفاصيل في الملصقات، وذلك لمنع عواقب في تشخيص الدفتر وفي تسجيل العلامات.
2. في حال عدم حصولكم على ملصقة، يجب ملء التفاصيل في المكان المعد لملصقة الممتحن، بخط يد.
3. لا يُسمح الكتابة في هوامش الدفتر (في المنطقة المخططة)، لأنه لن يتم مسح ضوئي لهذه المنطقة.
4. للمسودة تُستعمل أوراق دفتر الامتحان المعدة لذلك فقط.
5. يُمنع نزع أو إضافة أوراق. الدفتر الذي يُسلم ناقصاً يُثير الشك بعدم الالتزام بنزاهة الامتحانات.
6. لا يُسمح كتابة الاسم داخل الدفتر، لأن الامتحان يُفحص بدون ذكر اسم.

نتمنى لكم النجاح!

מדינת ישראל
משרד החינוך

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשפ"ה, 2025, מועד ב
מספר השאלון: 11281
נספחים: נספח 1 – מאמרים
נספח 2 – דף עזר

עברית: הבנה, הבעה ולשון

הוראות

- א. משך הבחינה: שלוש שעות.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני חלקים.
חלק ראשון	–	הבנה והבעה	–	50 נקודות
חלק שני	–	לשון	–	50 נקודות
- פרק א: שם המספר ואותיות השימוש
- פרק ב: תחביר
- פרק ג: מערכת הצורות
- יש לבחור באחד הפרקים.
- סך הכול – 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: דף עזר (נספח 2).
- ד. הוראה מיוחדת: יש לענות על השאלות בגוף שאלון זה לפי ההוראות.

שימו לב: בסוף הבחינה מצורפים דפי טיוטה. אין להוסיף דפים אחרים למחברת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

/המשך מעבר לדף/

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ה, מועד ב, מס' 11281 + נספחים

חלק ראשון – הבנה והבעה (50 נקודות)

קראו את המאמרים 1–3 שבנספח 1 המצורף, וענו על כל השאלות 1–5 שלפניכם.

הקפידו על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

1. א. כותבת מאמר 1 מבחינה בין שתי תופעות לשוניות: טאבו לשוני ותקינות פוליטית.
במה שונה המניע לטאבו הלשוני מן המניע לתקינות הפוליטית? כתבו עד שני משפטים. נסחו את תשובתכם באמצעות השוואה. (4 נקודות)

ב. לפניכם קטע. קראו אותו, וענו על השאלות שאחריו.

בשנת 2017 החליטה הוצאת ספרים אמריקאית להוציא לאור באנגלית את ספר הילדים "דירה להשכיר", מאת לאה גולדברג, שפורסם לראשונה ב־1948. הסיפור "דירה להשכיר" מתאר מקרה המתרחש בבניין דירות בן חמש קומות שבו בכל קומה גר בעל חיים אחר. בתרגום לאנגלית התעורר קושי בשל הדמות המכונה "חתולה כושית", וההוצאה לאור דרשה לשנות את שמה. לבסוף הוחלט לתאר את החתולה כבעלת פרווה מושלמת ושחורה כמו חצות הלילה.

(מעובד על פי ויינברג, א' (2017). חתולה כושית? לא אצלנו: הבעיה בגרסה האנגלית של "דירה להשכיר". ynet)

(1) איזו משתי התופעות באה לידי ביטוי בקטע זה? הקיפו את התשובה הנכונה. (2 נקודות)

– טאבו לשוני

– תקינות פוליטית

(2) הסבירו כיצד התופעה הלשונית שהקפתם בסעיף (1) באה לידי ביטוי בקטע. (5 נקודות)

(שימו לב: המשך השאלות בעמוד הבא.)

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ה, מועד ב, מס' 11281 + נספחים

2.

מאמר 1 הוא מאמר עיוני־מידעי. לפניכם רשימה של חמישה מאפיינים של כתיבה. הקיפו שלושה מאפיינים של סגנון כתיבה עיוני־מידעי הבאים לידי ביטוי ב**מאמר 1**. (3 נקודות)

 - הבעת עמדת הכותב בנוגע לתופעה והצדקתה
 - הסברים של מושגים
 - שימוש רב בדימויים, במטפורות ובלשון ציורית לצורך שכנוע
 - כתיבה אובייקטיבית
 - התמקדות בתיאור של תופעה והתפתחותה
3.

א.

כותבת **מאמר 2** מתארת את המחקר של אלסיו אבננטי (פסקה ו). הסבירו כיצד מסקנת המחקר תומכת בעמדתה של כותבת **מאמר 2** בנוגע לתקינות פוליטית. (4 נקודות)

ב.

האם עמדתו של כותב **מאמר 3** בנוגע לתקינות הפוליטית עולה בקנה אחד עם עמדתה של כותבת **מאמר 2** בנוגע לתקינות הפוליטית? הוכיחו את קביעתכם באמצעות ציטוט אחד מכל אחד מן המאמרים: **מאמר 2 ומאמר 3**. (4 נקודות)
4.

כותב **מאמר 3** מביע את עמדתו בנוגע לתקינות הפוליטית. מהי הדרך העיקרית שבה משתמש כותב **מאמר 3** להצדקת עמדתו? הקיפו את התשובה הנכונה. (3 נקודות)

 - הוא מציג את הרקע להתפתחות התקינות הפוליטית.
 - הוא מפריך את נימוקי המתנגדים לתקינות הפוליטית.
 - הוא משתמש בציטוטים מפי מומחים בתחום הגזענות.
 - הוא מדגים את חשיבות הדוגריות של הישראלים.

השתמשו בעמוד זה לכתובת טיוטה, ואת הסקירה כתבו בעמודים 7-8.

This image shows a full page of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, typical of notebook paper. There are no margins, text, or other markings on the page.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

שימו לב: שאלה 6 בעמוד הבא.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ה, מועד ב, מס' 11281 + נספחים

חלק שני – לשון (50 נקודות)

בחלק זה שלושה פרקים. ענו על שני פרקים: על פרק א – חובה, ועל אחד מן הפרקים ב–ג.

פרק א: שם המספר ואותיות השימוש – חובה (10 נקודות)

בפרק זה ענו על שאלה 6.

6. לפניכם משפטים ובהם אפשרויות להגיית שם המספר ואותיות השימוש וכן מספרים מודגשים. הקיפו את הצורה הנכונה מבין האפשרויות להגיית שם המספר, וכתבו במילים את המספרים המודגשים (אין צורך לנקד).

- לאחרונה דנו חברי הכנסת ב **אַחַד / אָחַד** הסעיפים של חוק העונשין.
- בחוק זה סעיף מספר **144** _____ עוסק בגזענות.
- בשנת אלפיים **עֶשְׂרִים וְשָׁנִים / עֶשְׂרִים וְשָׁנִים / עֶשְׂרִים וְשָׁנִים** חוקה הכנסת כמה חוקים נגד גזענות.
- הכתב הפלילי של חברת החדשות סיקר **287** _____ אירועי הסתה.
- **שָׁלוֹשׁ / שְׁלוֹשׁ / שְׁלֹשֶׁת** הצעות החוק של הממשלה הובאו להצבעה במליאה.
- מספר התיקים שנפתחו לבני נוער במשטרת בריטניה בעשור האחרון הוא פי **4** _____ ממספרם בעשור הקודם.
- בפגישה ה-**15** _____ של הוועדה לקידום מעמד האישה עסקו במאבק באלימות נגד נשים. בפגישה השתתפו **36** _____ נציגות ונציגים של ארגונים שונים.
- בתאריך **שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה / שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרִי / שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה** בדצמבר 2016 פורסם המאמר "כוחה של מילה" שעוסק בתקינות פוליטית.
- דוח שנתי שפורסם בשנת 2021 מלמד על עלייה של **12** _____ אחוזים בשימוש בכינויים ניטרליים.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ה, מועד ב, מס' 11281 + נספחים

לפניכם שני פרקים: פרק ב – תחביר, פרק ג – מערכת הצורות.
בחרו בפרק שלמדתם: בפרק ב – תחביר **או** בפרק ג – מערכת הצורות.
בפרק שבחרתם ענו על השאלות לפי ההוראות.

ציינו את שם הפרק שבחרתם: _____

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ה, מועד ב, מס' 11281 + נספחים

פרק ב: תחביר (40 נקודות)

בפרק זה ענו על ארבע מן השאלות 7–11 (לכל שאלה – 10 נקודות).

שימו לב: בכל שאלה שתבחרו, ענו על כל הסעיפים.

7. א. לפניכם שלושה משפטים.

I. מכיוון שאנשים אינם אוהבים כללים המונעים מהם חופש דיבור, העוינות שלהם כלפי התקינות

הפוליטית הייתה רק עניין של זמן.

II. תופעת התקינות הפוליטית החלה להתפתח בקמפוסים של אוניברסיטאות בארצות הברית

לקראת סוף שנות השמונים של המאה ה־20.

III. הרחקה מכוונת של רגשות ומחשבות מן התודעה מאפשרת שליטה בדחפים, אך היא הרסנית לנפש

האדם.

(1) ציינו ליד כל אחד מן המשפטים את הסוג התחבירי שלו.

- אם המשפט מורכב, תחמו את הפסוקית/הפסוקיות שבו, וציינו את התפקיד התחבירי שלהן.
- אם המשפט הוא משפט איחוי, תחמו את איבריו.

(2) ציינו את התפקיד התחבירי של המילים המסומנות בקו בכל אחד מן המשפטים.

I. חופש

II. בארצות הברית

III. הרסנית

ב. לפניכם משפט מורכב.

לאחר שהוחלפה המילה "זקן" במילים "אזרח ותיק", הוחל השינוי על כל הפרסומים של המדינה.

המירו את המשפט במשפט פשוט בעל אותה המשמעות.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ה, מועד ב, מס' 11281 + נספחים

8. א. לפניכם שני משפטים מורכבים, ובכל אחד מהם פסוקית אחת.
- I. המונח "תקינות פוליטית" מלמד כי המילים נבחרו משיקולים אידאולוגיים.
- II. "המרת מילים קיימות במילים אחרות לא תשרת את המטרה שלנו", טוענים מבקרי התקינות הפוליטית.
- (1) תחמו את הפסוקית בכל אחד מן המשפטים.
- (2) ציינו את התפקיד התחבירי המשותף לפסוקיות שתחתם.
- (3) המירו את משפט II במשפט פשוט בעל הסגר.
- ב. לפניכם שלושה משפטים, ובכל אחד מהם יש חלק כולל.
- I. גישת התקינות הפוליטית רגישה למיעוטים בחברה מבחינה עדתית ודתית.
- II. לדעת רבים, התקינות הפוליטית אינה פותרת בעיות, אלא מתעלמת מהן לחלוטין.
- III. עדיין לא הוחלט אם היחידה הממשלתית לתיאום המאבק בגזענות תתכנס בירושלים או בתל אביב.
- השלימו את הטבלה שלפניכם – העתיקו את החלק הכולל בכל משפט, וציינו את התפקיד התחבירי שלו ואת הקשר הלוגי שבו.

	החלק הכולל	התפקיד התחבירי של החלק הכולל במשפט	הקשר הלוגי בחלק הכולל
משפט I			
משפט II			
משפט III			

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ה, מועד ב, מס' 11281 + נספחים

9. א. לפניכם חמישה משפטים, ובכל אחד מהם יש מילה המסומנת בקו.
- I. גישת התקינות הפוליטית נהפכה למעין "משטרה" של דעות המשליטה כללים.
- II. היא עלולה להקצין התנהגויות והתבטאויות שליליות.
- III. בארצות הברית, למשל, אין לומר על אדם שהוא "שחור".
- IV. תחום אחר הקשור בתופעת התקינות הפוליטית הוא העיסוק בגילו של אדם.
- V. בשנים האחרונות נעשו ניסיונות לצמצום תופעת הגילנות, אפליה על רקע גיל.
- (1) מיינו בטבלה שלפניכם את המילים המסומנות בקו במשפטים לפי התפקיד התחבירי.

נושא	אוגד	נשוא

- (2) העתיקו מן המשפטים I–V דוגמה אחת לכל אחד מן התפקידים שלפניכם.
- נשוא מורחב:
- _____
- הסגר:
- _____
- מושא כולל:
- _____
- תמורה:
- _____

- ב. לפניכם משפט מורכב, ובו שתי פסוקיות.
- ההנחה של רבים מאיתנו היא כי מה שישנה את המחשבות ואת התחושות שלנו, הוא שינויים
- בדרכי ההתבטאות.
- תחמו את הפסוקיות במשפט, וציינו את התפקיד התחבירי של כל אחת מהן.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ה, מועד ב, מס' 11281 + נספחים

10. א. לפניכם שלושה משפטים.

I. טאבו חברתי הוא איסור על מעשים מסוימים, ואילו טאבו לשוני הוא איסור על אמירת דברים מסוימים.

II. חרף הכוונות הטובות של תנועת התקינות הפוליטית היא מושכת ביקורת מחוגים שונים.

III. גישת התקינות הפוליטית נועדה לקידום שוויון זכויות מלא בין קבוצות שונות באוכלוסייה.

(1) העתיקו מכל אחד משלושת המשפטים את המילה המציינת את הקשר הלוגי, וציינו את סוג הקשר הלוגי.

משפט I: המילה המציינת את הקשר הלוגי: _____ סוג הקשר הלוגי: _____

משפט II: המילה המציינת את הקשר הלוגי: _____ סוג הקשר הלוגי: _____

משפט III: המילה המציינת את הקשר הלוגי: _____ סוג הקשר הלוגי: _____

(2) המירו את משפט II במשפט איחוי בלי לשנות את הקשר הלוגי.

ב. לפניכם משפט, ובו שתי מילות חיבור מודגשות, אך רק לפני אחת מהן מסומן פסיק.

איש מאיתנו אינו מעוניין בקבלת הערות על מראהו החיצוני **או** על ההתנהגות שלו, וכולנו יכולים להסתפק בהתייחסות עניינית.

מדוע יש פסיק לפני וי"ו החיבור, אך אין פסיק לפני מילת החיבור "או"?
בתשובתכם השתמשו במונחים תחביריים.

ג. לפניכם שלושה משפטי שאלה, ובכל משפט מילת שאלה המסומנת בקו.

I. איזה חופש נפגע בגלל התקינות הפוליטית? _____

II. מדוע רבים בישראל אינם אוהבים את התקינות הפוליטית? _____

III. על מי מגינה הסלידה האופנתית כל כך מתקינות פוליטית? _____

ציינו ליד כל משפט שאלה את התפקיד התחבירי של מילת השאלה שבו.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ה, מועד ב, מס' 11281 + נספחים

11. א. לפניכם קטע, ובו מילים מודגשות.

התחום האתני מעסיק מאוד את האמריקנים, בייחוד את אוכלוסיות ה**מהגרים** שבהן קבוצות שונות **מעוניינות** בשימור תרבותן וזהותן ה**נפרדות**. במקרים אלה ה**גורם** המניע אינו רק שיח הזכויות, אלא גם שיח הזהויות.
(מעובד על פי ההרצאה "תקינות פוליטית ומוגבלות", רוביק רוזנטל, 22/6/2009)

לפניכם טבלה, ובה המילים המודגשות בקטע. כתבו ליד כל מילה בטבלה מהו חלק הדיבור שאליו היא שייכת ואת תפקידה התחבירי על פי הקטע שלעיל.

המילה	חלק הדיבור	התפקיד התחבירי
מהגרים		
מעוניינות		
נפרדות		
גורם		

ב. לפניכם שלושה משפטים מורכבים, שפסוקיותיהם נתחמו.

- I. לא ברור אם שינויים בשפה משפרים את מידת הסובלנות ואת ההקשבה בחברה.
- II. השאלה אם חירותו של עושה העוול עדיפה על זכותו של הקורבן, מעסיקה את הכותב.
- III. אם שימוש במילה מסוימת אינו מקובל בחברה, המילה תוגדר "טאבו לשוני".

כתבו מעל כל פסוקית את התפקיד התחבירי שלה.

ג. לפניכם משפט מודגש.

משתמשי הרשת החברתית שחשבונותיהם נחסמו גילו לאחרונה שהסיבה לחסימה היא ההתבטאות

שלהם במילים לא תקינות פוליטית ברשומות (פוסטים) שלהם.

על פי המשפט המודגש, כתבו שלושה משפטים פשוטים, וסדרו אותם בסדר הכרונולוגי של האירועים.

משפט 1:

משפט 2:

משפט 3:

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ה, מועד ב, מס' 11281 + נספחים

פרק ג: מערכת הצורות (40 נקודות)

בפרק זה ענו על ארבע מן השאלות 12–16 (לכל שאלה – 10 נקודות).

שימו לב: בכל שאלה שתבחרו, ענו על כל הסעיפים.

12. א. לפניכם קטע, ובו פעלים מודגשים.

הגישה ה**קְרוּיָה** "תקינות פוליטית" **נוֹעֶדָה** להבטיח התנהגות מנומסת. תומכיה מניחים כי אם נשנה את דרכי ההתבטאות, ישתנו גם המחשבות והתחושות שלנו. הנחה זו מעולם לא **אֶשְׁשָׁה** ולא **הוֹכַחָה** בשום מחקר. לדעת המתנגדים, כללי התקינות הפוליטית מונעים מאנשים **לְהַבִּיעַ** את דעותיהם בחופשיות. לכן רבים **מְתַקוֹמְמִים** על כללים אלה. הם אינם **מַעֲנִינִים** שיכפו עליהם לומר דברים שהם אינם מאמינים בהם.

בטבלה שלפניכם נתחו את הפעלים המודגשים בקטע – ציינו את השורש ואת הבניין של כל פועל.

הפועל	השורש	הבניין
קְרוּיָה		
נוֹעֶדָה		
אֶשְׁשָׁה		
הוֹכַחָה		
לְהַבִּיעַ		
מְתַקוֹמְמִים		
מַעֲנִינִים		

ב. לפניכם רשימת מילים.

נְפִילָה, אֶפְלִיָה, פְּלִיאָה, לְהַפְלוֹת, מַפְלָה, מִפְּלָה

(1) הקיפו את שלוש המילים הגזורות מאותו השורש.

(2) ציינו את השורש המשותף למילים שהקפתם.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ה, מועד ב, מס' 11281 + נספחים

13. א. לפניכם משפטים, ובהם פעלים ושמות מודגשים.
- התקינות הפוליטית ה**ובילה** לשינוי בדרכי ההתבטאות.
 - בביקור בעכו כדאי לשלב **בלוי** בעיר העתיקה.
 - ביקשנו מן השכן להשקות את הצמחים כדי שלא י**בלו** בהיעדרנו.
 - בעל המלון דיווח על הרס של ציוד ועל **בלאי** גבוה מן הרגיל.
 - יש לצקת את ה**בלילה** אל תבנית העוגה.
- (1) ציינו מעל כל מילה מודגשת את השורש שלה.
- (2) מבין המילים המודגשות העתיקו את שני הפעלים, וציינו את הבניין של כל אחד מהם.
- הפועל: _____ הבניין: _____
- הפועל: _____ הבניין: _____
- ב. לפניכם משפט, ובו שתי מילים מודגשות.
- אל **תקני**⁽¹⁾ מוצר שאינו **תקני**⁽²⁾.
- השלימו את שני המשפטים שלפניכם.
- המילה **תקני**⁽¹⁾ גזורה מן השורש _____ ונוטה בבניין _____ ובגוף _____.
 - המילה **תקני**⁽²⁾ נוצרה בדרך של בסיס וצורן סופי, מן הבסיס _____
- ומן הצורן הסופי _____, שמשמעותו _____.
- ג. לפניכם בדיחה משעשעת.

המילה **ישיר** משמשת בבדיחה גם בתפקיד שם תואר וגם בתפקיד פועל. השלימו את הטבלה שלפניכם.

המילה ישיר בתפקיד שם תואר	
השורש	המשקל

המילה ישיר בתפקיד פועל	
השורש	הבניין

(האיור נוצר באמצעות תוכנת בינה מלאכותית)

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ה, מועד ב, מס' 11281 + נספחים

14. א. לפניכם קטע, ובו שמות פעולה מודגשים.

התקינות הפוליטית מציעה **המרה** של מילים קיימות במילות תחליף שיוצרות **הבדל** במשמעות הנלווית.
ה**התפתחות** של התקינות הפוליטית החלה בעקבות ניסיון **קדום** השוויון ו**קבלת** האחר, אולם יש הטוענים שהיא הביאה ל**העלמות** הפנות בשיח.

העתיקו מן הקטע שני זוגות של שמות פעולה, שבכל זוג השמות יהיו באותו הבניין, וציינו את הבניין המשותף לשמות בכל זוג.

זוג 1: _____, _____, הבניין המשותף: _____
זוג 2: _____, _____, הבניין המשותף: _____

ב. לעיתים הפועל ושם הפעולה שלו אינם באותו הבניין. לפניכם ארבעה זוגות של פעלים ושמות פעולה.
(1) הקיפו את הזוג שבו הפועל ושם הפעולה אינם באותו הבניין.

הסיק – הסיק נשנה – השנות
צוה – צואה עסק – עסוק

(2) כתבו מעל שאר הזוגות את הבניין המשותף לפועל ולשם הפעולה.

ג. לפניכם שמות בצורת הרבים.

פסלונים, עקרונות, פזמונים, סרטונים, זכרונות

בטבלה שלפניכם מיינו את השמות על פי צורת היחיד.

בסיס וצורן סופי	שורש ומשקל	
	משקל קטלון	משקל קטלון

ד. לפניכם שני משפטים, ובכל אחד מהם זוג מילים מודגשות. בכל משפט הקיפו את המילה המודגשת המתאימה.

- המנחה **השירה** / **הישירה** מבט אל המצלמה והודיעה על תחילת התוכנית.
- חניכי תנועת הנוער **הותירו** / **התירו** שטח נקי בסיום הפעולה.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ה, מועד ב, מס' 11281 + נספחים

15. א. לפניכם משפטים, ובהם מילים מודגשות.

- התקינות הפוליטית מסרבלת את השפה ו **מְבִיאָה** לתוצאות מגוחכות.
 - במחקר על תקינות פוליטית הובא **נְתוּן** מפתיע מאוד.
 - אנשים שאכפת להם משוויון חברתי **מְבִטָאִים** באופן לא **מוֹדֵעַ** יחס שלילי כלפי אחרים.
- (1) ליד כל אחת מן המילים שלפניכם ציינו שם פועל מאותו השורש ובאותו הבניין.

מְבִיאָה – _____
נְתוּן – _____
מְבִטָאִים – _____

(2) ליד כל אחת מן המילים שלפניכם ציינו את חלק הדיבור שהיא שייכת אליו על פי המשפטים לעיל.

נְתוּן – _____
מְבִטָאִים – _____
מוֹדֵעַ – _____

ב. לפניכם רשימת שמות.

מְקַפֵּיא, מְאֹרֵר, מְגַבֵּת, מְדִיחַ, שׂוֹאֵב (אבק)

(1) העתיקו את השם שאינו בצורת הבינוני, וציינו את משקלו.

השם: _____ המשקל: _____

(2) העתיקו שני שמות הגזורים באותו המשקל, וציינו את המשקל המשותף להם.

שני השמות: _____ המשקל המשותף: _____

ג. לפניכם ארבעה שמות.

מֵהוּת, שְׂרוּת, שְׂטוּת, טְעוּת

הקיפו את השם יוצא הדופן מבחינת דרך התצורה.

ד. לפניכם רשימת שמות, ובכל אחד מהם האות אל"ף מודגשת.

שְׂגִיָּאָה, מְחָאָה, הֶחְטָאָה, הַלּוֹאָה, בְּרִיאָה, תַּחְלוּאָה, הַמְצָאָה

הקיפו את שלושת השמות שבהם האות אל"ף שייכת לשורש של המילה.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ה, מועד ב, מס' 11281 + נספחים

16. א. לפניכם ארבעה שמות.

מנעד, מנזר, מעמד, מפגן

(1) הקיפו את השם יוצא הדופן מבחינת דרך התצורה.

(2) ציינו את דרך התצורה של השם יוצא הדופן.

ב. לפניכם ארבעה שמות שנוצרו בדרך של בסיס וצורן סופי.

שאלון, תשובון, מועדון, חידון

(1) הקיפו את השם יוצא הדופן מבחינת משמעות הצורן הסופי.

(2) ציינו את משמעות הצורן הסופי המשותפת לשמות האחרים.

ג. לפניכם משפט, ובו שלוש מילים מודגשות.

גישת התקינות הפוליטית יצרה כללים הקובעים אילו מילים אינן תקינות פוליטית.

ציינו ליד כל אחת מן המילים שלפניכם את משמעות הצורן הסופי המודגש בה.

תקינות: פוליטית: תקינות:

ד. (1) לפניכם רשימת שמות.

תיכוניםט, פרסומאי, סולן, פיזיקאי, משפטן

מיינו את השמות בטבלה שלפניכם.

בסיס עברי וצורן סופי עברי	בסיס עברי וצורן סופי לועזי	בסיס לועזי וצורן סופי עברי

(2) השם התנ"כי דניאל נעשה נפוץ בשנים האחרונות.

מה מיוחד בבסיס של המילה תנ"כי?

ה. לפניכם רשימה של בעלי מקצוע שתפקידם אחזקה והפעלה במוסדות.

שרת, גבאי, תחזוקאי, שמש

(1) הקיפו את השם יוצא הדופן מבחינת דרך התצורה.

(2) ציינו את דרך התצורה של השם יוצא הדופן.

(3) כיום בגלל התקינות הפוליטית הוחלפה המילה "שרת" בצירוף "אב בית".

מדוע, לדעתכם, נמנעים כיום מן השימוש במילה "שרת"?

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ה, מועד ב, מס' 11281 + נספחים

טיוטה

טיוטה

טיוטה

"איתך בכל מקום, גם בבגרות.
בהצלחה, מועצת התלמידים והנוער הארצית"

"معك في كل مكان، وفي البجروت أيضًا.
بالنجاح، مجلس الطلاب والشبيبة القطري"

**נספחים: נספח 1 – מאמרים ונספח 2 – דף עזר
לשאלון עברית: הבנה, הבעה ולשון
11281, קיץ תשפ"ה, 2025, מועד ב**

נספח 1 – מאמרים

לפניכם שלושה מאמרים. קראו אותם, וענו על השאלות בשאלון המחברת המצורף.

מאמר 1

טאבו חברתי, טאבו לשוני ותקינות פוליטית

מאת מלכה מוצ'ניק

פסקה א בכל חברה מתקבעות נורמות⁽¹⁾ התנהגות. לעיתים בחברות מסוימות מתקבעים איסורים מסוימים על מעשים שונים, והם נהפכים לנורמות מוסכמות ומקובלות. איסורים אלה נקראים "טאבו חברתי", וכאשר גם הזכרת המעשים נחשבת אסורה, נוצר "טאבו לשוני", כלומר איסור לבטא מילים מסוימות. במצב כזה נהוג להחליף את המילים האסורות במילים אחרות.

פסקה ב הטאבו הלשוני נוצר עקב פחד או יראה: האדם מקשר בין הזכרת מילה המציינת תופעה מפחידה ובין התממשות התופעה, כלומר הוא מעניק תכונות על-טבעיות למילים. למשל, נהוג שלא לכתוב או לומר שמות של מחלות מסוימות, כמו סרטן, ובמקום זאת לכנות אותן באופן כללי "מחלה קשה" או "המחלה". לעיתים מציינים דבר מה באמצעות היפוכו, כמו "בית החיים" במקום "בית קברות". גם הפועל "מת" נחשב טאבו, ובמקומו נוצרו החלופות "נפטר", "הלך לעולמו" ובסלנג: "החזיר ציוד".

פסקה ג תופעה אחרת הנוגעת בהחלפת מילים "בעייתיות" במילים אחרות היא "תקינות פוליטית". המונח "תקינות פוליטית" מבטא בחירת מילים משיקולים אידאולוגיים, על פי נורמות חברתיות. גישת התקינות הפוליטית העלתה בציבור את המודעות בנוגע לחשיבות של שימוש במילים ה"נכונות" כדי שלא לפגוע באנשים מקבוצות שונות בחברה או באידאולוגיה כלשהי. גישה זו רגישה בייחוד לקבוצות של מיעוטים בחברה מבחינת השתייכות אתנית (עדתית) ומבחינת גיל, מין, דת ותכונות פיזיולוגיות.

* מעובד על פי מוצ'ניק, מ' (2022). שפה, חברה, תרבות: השפעות הדדיות. למדא – ספרי האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 283–291.

(1) נורמה – דרך התנהגות מקובלת וראויה בחברה.

פסקה ד תופעת התקינות הפוליטית, כפי שהיא מוגדרת כיום, החלה להתפתח בקמפוסים של אוניברסיטאות בארצות הברית לקראת סוף שנות השמונים של המאה ה-20, בעיקר בקרב אנשי מדעי הרוח והאומנויות. התופעה התפתחה בעקבות הניסיון לקדם שוויון בין בני אדם מבחינת מין וגזע – לאפשר לנשים ולאנשים לא לבנים להיכנס לתחום הכתיבה הספרותית ולבחון שוב את האופן שבו ההיסטוריה נלמדת. האמצעים לקידום השוויון היו "אפליה מתקנת"⁽²⁾ ושינוי הקודים של ההתבטאות המילולית באוניברסיטאות.

פסקה ה מידת היעילות של התקינות הפוליטית שנויה במחלוקת בקרב בלשנים ופסיכולוגים. רבים מן המבקרים את תופעת התקינות הפוליטית טוענים כי המרת מילים קיימות במילות תחליף, כלומר ב"לשון נקייה", אינה משרתת את המטרה, שכן מילות התחליף סופגות במשך הזמן את המשמעות השלילית שהייתה לקודמותיהן.

פסקה ו לפי הבלשן רפאל ניר, התקינות הפוליטית בולטת בישראל בהקשר העדתי. בחברה הישראלית נוהגים להחליף ביטויים מסוימים שנחשבים פוגעניים בביטויים "חיוביים" יותר. כך למשל הייתה תקופה שבה לא אמרו מוזיקה "מזרחית", אלא מוזיקה "ים תיכונית", אולם ההקשר השלילי עבר בסופו של דבר לשם החדש. בהקשר זה אמר מלחין ידוע כי הוא אינו אוהב שמות חדשים כאלה, וכי הוא היה מעדיף שיאמרו מוזיקה "ישראלית", ולא יזכירו כלל השתייכות עדתית, כפי שלא אומרים מוזיקה "אשכנזית".

פסקה ז תחום אחר הקשור בתופעת התקינות הפוליטית הוא התייחסות לגילו של אדם. הבעיה משתקפת גם בלשון העברית. החוקרת הדסה קנטור חקרה את תולדות המילה "זקן" שמקורה בתנ"ך, ושם אין לה משמעות שלילית, אלא היא מציינת אדם נכבד, ראש או מנהיג. אולם כיום המילה "זקן" נחשבת לא תקינה פוליטית, ובמקומה משתמשים במילים כמו "מבוגר" או "ותיק". בדומה לכך נעלם השימוש בצירופים "מושב זקנים" ו"בית אבות", והם הוחלפו ב"דיור מוגן" או "בית גיל הזהב".

(2) אפליה מתקנת (נקראת גם העדפה מתקנת) – מתן עדיפות לאנשים מקבוצה שקופחה בעבר כדי לשפר את מעמדם.

פסקה ח לדעת חוקרים מסוימים, תקינות פוליטית נחשבת סוג של "שטיפת מוח" שמטרתה להבטיח התנהגות מנומסת, אך למעשה היא מובילה לעוינות. הסיבה לעוינות היא שבדרך כלל אנשים אינם אוהבים שדורשים מהם לשנות את ההתבטאות הלשונית, שכן דרישה זו נראית בעיניהם ניסיון לשנות את דעתם. עם זאת חלק מן המאבק למען התקינות הפוליטית הצליח למדי.

מאמר 2

אנשי הפוליטיקלי קורקט הם הגזענים ביותר

מאת לירז מרגלית

פסקה א בתקופה האחרונה אין יום שבו לא שומעים על אדם שנעלב מסיבה כלשהי. לרוב הסיבה שאנשים נעלבים היא האופן שבו הדברים מבוטאים, ולא תוכן הדברים.

פסקה ב בחברה שאנחנו חיים בה, תחושות עליונות או שנאה של קבוצה אחת כלפי קבוצה אחרת באוכלוסייה מתקבלות בהבנה, כל עוד דרך ההתבטאות נעשית באופן שהוא תקין פוליטית. תקינות פוליטית היא החלפת מילים פוגעניות או לא נעימות במילים ניטרליות או מעודנות, שאין להן משמעות שלילית. מטרתה של התקינות הפוליטית היא למנוע תחושת עלבון או הרגשת נחיתות בקרב אנשים המשתייכים לקבוצות מסוימות בחברה. התבטאות בדרך זו משקפת התנגדות לאפליה, כמו גילנות, מיננות⁽¹⁾, גזענות, הומופוביה ועוד. למשל מעדיפים להשתמש במילה "מבוגר" או בצירוף "אזרח ותיק" במקום במילה "זקן" או להשתמש במילה "מעסיק" במקום במילה "מעביד". משום מה אנחנו מניחים כי אם נתבטא במילים חלופיות, ישתנו גם המחשבות והתחושות השליליות שלנו. הנחה זו מעולם לא אוששה.

פסקה ג התקינות הפוליטית מעולם לא שיפרה את הסובלנות וההקשבה. נהפוך הוא: גישת התקינות הפוליטית זנחה ניסיונות אחרים לקיים חברה מתוקנת. היא נהפכה למעין "משטרה" של דעות שכל עיסוקה הוא להשליט כללים, המונעים מאיתנו להתבטא בחופשיות ומחנכים אותנו להשתמש ב"לשון נקייה" כדי להסתיר את דעותינו האמיתיות. בכך התקינות הפוליטית אינה פותרת בעיות, אלא מתעלמת מהן לחלוטין.

* מעובד על פי מרגלית, ל' (2020). אנשי ה"פוליטיקלי קורקט" הם הגזענים ביותר. **TheMarker**.

(1) מיננות (סקסזים) – יחס מפלה כלפי אנשים לפי השתייכותם המגדרית, בעיקר כלפי נשים.

פסקה ד אנשים למדו לבטא גזענות שעומדת בכללי התקינות הפוליטית. כלומר הם מקפידים מאוד להשתמש בביטויים שנחשבים תקינים פוליטית, אך מתחת לפני השטח הגזענות עדיין קיימת. היא אפילו נהיית מסוכנת בהרבה. כאשר אנשים חוששים לומר את אשר בליבם, תחושות ועמדות שליליות עלולות לבוא לידי ביטוי בדרכים אחרות, הרסניות יותר. לכן אף על פי שבגישת התקינות הפוליטית הכוונה היא לתקן את המצב, עלול לקרות דבר הפוך: הקצנת הגזענות.

פסקה ה ייתכן שרבים יופתעו לדעת כי תכונות של גזענות נובעות מאינסטינקטים אנושיים מולדים שנועדו להשרדות. אומנם בימינו אין סובלנות לנטיות גזעניות, אך מנגנון ההתפתחות האנושי מתכנת אותנו לחוש אמפתיה בעיקר כלפי אנשים הדומים לנו.

פסקה ו החוקר אֶלְסִיוֹ אַבְנֶנְטִי גייס נבדקים מקבוצות אתניות שונות – שחורים ולבנים, וביקש מהם לצפות בסרט שבו רואים מחט הדוקרת יד אדם. כשהנבדקים התבוננו במחט חודרת ליד של אדם מקבוצה אתנית אחרת – למשל, לבנים שהתבוננו ביד של אדם שחור ולהפך – תחושת האמפתיה פחתה. הנבדקים מכל הקבוצות האתניות גילו אמפתיה רק כשראו יד נדקרת של אדם הדומה להם. המסקנה היא שאנחנו רגישים פחות לכאב של אנשים מקבוצות אחרות.

פסקה ז בעידן התקינות הפוליטית מכתיבים לנו מה נכון לחשוב ומה אנחנו אמורים להרגיש. לכן, כדי לשפר את הדימוי שלנו בעיני אחרים, אנחנו מנסים להציג את עצמנו כאנשים חיוביים, ובעקבות זאת אנחנו עלולים להתנהג בצביעות. כך נוצר פער בין מה שאנחנו חושבים ובין האופן שבו אנחנו מתנהגים.

פסקה ח אנשים רוצים לחשוב על עצמם שהם ליברלים, אולם למעשה גם לאנשים שאכפת להם משוויון חברתי ומיחס שווה לזולת, יש נטיות שליליות לא מודעות כלפי קבוצות אחרות. מִשְׁטוּר הדעות והמחשבות שלנו לא יהפוך אותנו לטובים יותר, אלא רק יגרום לנו סבל.

מאמר 3

תקינות פוליטית

מאת צבי טריגר

פסקה א התקינות הפוליטית – אותה גישה חברתית הדורשת מאנשים, בין השאר, להימנע מאמירת ביטויים פוגעניים – זכתה בארץ לקבלת פנים צוננת. קל להבין מדוע. כמו תנועות חברתיות אחרות שמטרתן לתקן עוולות היסטוריות, גם התקינות הפוליטית מקוממת אנשים רבים. בדרך כלל כאשר נוצרת תנועה חברתית, כמו התנועה הפמיניסטית או הקהילה הגאה, היא נתקלת בתגובות נגד מצד שמרנים.

פסקה ב מה הן הסיבות שבישראל אנשים אינם אוהבים את התקינות הפוליטית? מדוע התבטאות שאינה תקינה פוליטית נחשבת בעיניהם מעלה ולא מגרעת חמורה?

פסקה ג אני רוצה להציע תשובות על שני טיעונים של רבים מן המתנגדים לתקינות הפוליטית. הטיעון הראשון קושר בין תקינות פוליטית ובין צביעות, והשני רואה בתקינות הפוליטית פגיעה חמורה בחופש הביטוי.

פסקה ד הטיעון הראשון של המתנגדים הוא שהתקינות הפוליטית היא בעצם צביעות כפויה. היא כופה על אנשים לומר דברים שהם אינם מאמינים בהם. היא מסרבלת את השפה ומביאה לתוצאות מגוחכות. דוגמה אהובה על מתנגדים רבים היא הקביעה – השגויה – שבארצות הברית, שבה נולדה התקינות הפוליטית, אסור לומר על אדם שהוא "שחור" ("black"), אלא רק "אפריקני-אמריקני". האמת היא שמותר גם מותר להשתמש במילה "שחור" וגם בצירוף "אפריקני-אמריקני", ואפילו "a person of color", שקשה לתרגמו לעברית. אין לומר "כושי" ("negro"), מפני שמילה זו נושאת מטען היסטורי של השפלה ודיכוי. לא נדרש להצהיר על אהבה לשחורים כדי שהדיבור יהיה תקין פוליטית. יש חובה אחת: לא לבטא את השנאה. לא לזהם את האוויר. מכאן שבין התקינות הפוליטית ובין הצביעות אין ולא כלום. כל מה שנדרש מן האדם הוא לשמור את דעותיו לעצמו.

* מעובד על פי טריגר, צ' ורוזנבלום, ע' (2007). פוליטיקלי קורקט. בתוך: מטלון ר' (עורכת), ללא מילים – התרבות הישראלית בראי השפה (עמ' 330–332) דביר.

פסקה ה הטיעון השני של המתנגדים הוא שהתקינות הפוליטית פוגעת בחופש הביטוי ושוללת את אחת התכונות ה"צבריות" המוערכות ביותר על ישראלים, הישירות – ה"דוגריות", החוצפה הישראלית המפורסמת. אולם אותה ישירות היא מילה נקייה יותר לגסות רוח. אין לה כל ערך. איש מאיתנו אינו מעוניין לקבל הערות על מראהו החיצוני או על ההתנהגות שלו כאשר הוא יוצא לרחוב, וכולנו יכולים להסתפק בהתייחסות עניינית.

פסקה ו ומדוע להשתיק את הדוברים? האם אין אנחנו פוגעים בחופש הביטוי שלהם? האם אין הדמוקרטיה מבוססת על סובלנות לדעות אחרות, גם אם הן מקוממות? הערות שאינן תקינות פוליטית הן הערות שכל כוונתן להשפיל ולהשתיק את מושאן. הגבול בין ביטוי ובין מעשה – גבול בעייתי ומטושטש ממילא – כמעט שאינו קיים בביטויי שנאה. אם כן השאלה שעולה היא: מדוע להעדיף את חירותו של עושה העוול על פני זכותו של הקורבן? פעמים רבות הטיעונים נגד תקינות פוליטית מגיעים מכיוונם של החשוכים, שבעיניהם חופש הביטוי שלהם נפגע. אולם מדוע לא להתייחס לנקודת המבט של מושא הפגיעה? מה עם חופש הביטוי שלו? רק הקורבנות יודעים עד כמה ה"דוגרי" הישראלי משתק, עד כמה הוא משתיק. לפיכך, על מי מגינה הסלידה האופנתית כל כך מתקינות פוליטית? על הפוגעים. האם חופש הביטוי שלהם עדיף?

נספח 2 – דף עזר

טבלת התנועות

	התנועות הקטנות	התנועות הגדולות	התנועות החטופות
a	פתח □	קמץ □	חטף פתח □
e	סגול □	צירי חסר □ י צירי מלא □	חטף סגול □
i	חיריק חסר □	י חיריק מלא □	
o	קמץ קטן □	חולם חסר □ חולם מלא □	חטף קמץ □
u	קובוץ □	ו שורוק □	

טבלת הגופים

	גוף ראשון	גוף שני	גוף שלישי
יחיד	מדבר	נוכח	נסתר
יחידה	מדברת	נוכחת	נסתרת
רבים	מדברים	נוכחים	נסתרים
רבות	מדברות	נוכחות	נסתרות

חלקי הדיבור: שם עצם, שם תואר, פועל (שם פועל), תואר הפועל, מילת יחס, מילת קישור

תחביר

דרכי ההבעה במשפט: משפט חיווי, משפט ציווי, משפט שאלה

סוגי המשפטים: משפט פשוט, משפט מורכב, משפט איחוי (מאוחד/מחובר)

סוגי הנשואים: נשוא פועלי (לרבות נשוא מורחב), נשוא שמני, נשוא קיומי (דמוי פועל: יש, אין)

התפקידים התחביריים במשפט: נושא, נשוא, אוגד, מושא, תיאור, לוואי, תמורה

סוגי התיאורים ופסוקיות התיאור: מקום, זמן, סיבה, תכלית, אופן, מצב, תנאי, ויתור

החלקים הבלתי תלויים במשפט: הסגר, פנייה, קריאה

משפטים בעלי מבנה מיוחד: נושא סתמי, חלק ייחוד, חלק כולל

קשרים לוגיים: ריבוי והוספה, צמצום, השוואה, ברירה, הדגמה, זמן, סיבה ותוצאה, תכלית, ניגוד, ויתור, תנאי

תורת הצורות

בנייני הפועל: קל-פָּעַל (פעל), נִפְעַל (נפעל), הִפְעִיל (הפעיל), הִפְעֵל (הופעל), פָּעַל (פיעל), פָּעַל (פועל), הִתְפַּעֵל (התפעל)

גזרות הפועל והשם:

גזרת השלמים, גזרת המרובעים

גזרות החסרים (העלולים): חסרי פ"נ (חפ"ן), חסרי פי"צ (חפי"ץ), חסרי פ"י (חפ"י)

גזרות הנחים: נחי פ"א (נפ"א), נחי פ"י/ו (נפ"י/ו), נחי ל"י/ה (נל"י/ה), נחי ל"א (נל"א), נחי ע"ו/י (נע"ו/י)

גזרת הכפולים (ע"ע)

דרכי תצורת המילים:

גזירה מסורגת: שורש ומשקל

גזירה קווית: בסיס וצורן, הלחם בסיסים, ראשי תיבות (נוטריקון)

סוגי צורנים: צורן גזירה, צורן נטייה